

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено особливості організації обліку вітчизняних підприємств на основних етапах – методологічному, інформаційному, адміністративному. Запропоновано заходи щодо їх удосконалення.

Ключові слова: організація обліку, види обліку, автоматизована система обліку, концептуальні засади.

Концептуальні основи організації обліку для вітчизняних юридичних осіб регламентує Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» [4].

Особливості організації обліку залежать, в першу чергу, від обумовленої організаційно-правовим полем мети діяльності суб'єкта, відтак їх доцільно розглянути у розрізі:

- підприємницької діяльності: на прикладі підприємств державної та приватної форм власності;
- неприємницької діяльності: неприбуткових організацій, зокрема:
 1. бюджетних неприбуткових організацій – бюджетних установ та організацій з ознакою неприбутковості 0001-0004;
 2. небюджетних неприбуткових організацій: громадських, благодійних, профспілкових організацій, творчих спілок тощо (ознака неприбутковості 0004-0016).

Суб'єкти господарювання оперують різними видами обліку: аналітичним, синтетичним, оперативним, статистичним, бухгалтерським, податковим, первинним, табельним, динамічним, актуарним, соціальним, креативним, стратегічним [1; 2] та ін.

Цілоком погоджуємось із твердженням професора М. Білухи [3, с. 16], що джерело отримання інформації на підприємствах – єдина інтегрована система господарського обліку, яка містить бухгалтерський (базовий), внутрішньогосподарський (управлінський), статистичний, податковий облік господарських операцій. Кожен вид обліку має свою концептуальну основу: завдання, предмет, об'єкт та методику.

Вивчення питань організації бухгалтерського обліку займає сьогодні одне з провідних місць в наукових працях таких вітчизняних вчених-обліковців: М. Т. Білухи, Ф. Ф. Бутинця, М. В. Кужельного, Є. В. Мниха, В. С. Рудницького, В. В. Сопка, В. Г. Швеця, та інших. Вхідження вітчизняних суб'єктів господарювання у систему ринкових відносин, активний розвиток видів обліку господарської діяльності обумовили необхідність пошуку ефективних форм організації облікової системи з урахуванням особливостей діяльності юридичної особи – форми власності, джерел фінансування статутної діяльності, мети та завдань діяльності тощо.

Метою статті є визначення та обґрунтування концептуальних засад організації обліку діяльності підприємства на методологічному, інформаційному та адміністративному етапах.

У статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначено, що підприємство самостійно «розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності та контролю господарських операцій». На нашу

думку, реєстрація операцій виробничої діяльності в рамках внутрішньогосподарського обліку здійснюється на принципах ведення бухгалтерського обліку (на відміну від управлінського).

Сучасне трактування управлінського обліку суттєво розширює його завдання: управлінський облік спрямовано як на поточний період, так і на перспективу; він не регламентований принципами Положень бухгалтерського обліку; в управлінському обліку зосереджується увага на конкретних сегментах, а не в цілому на господарській діяльності; управлінський облік (на відміну від бухгалтерського) не є обов'язковим, здійснюється за рішенням керівництва та ін.

Концептуальні основи діючих на підприємствах видів обліку наведені в таблиці 1.

На методологічному етапі уніфікація методів облікових систем для юридичних осіб без урахування економіко-організаційних особливостей їх діяльності практично неможлива. У наказі про облікову політику за видами обліку підлягають затвердженню такі питання: періодичність та порядок проведення інвентаризації; розроблені форми внутрішньої звітності; оцінка активів, доходів та витрат; порядок обліку транспортно-заготівельних витрат; поріг суттєвості; методи амортизації необоротних активів; введення субрахунків аналітичного обліку та ін.

Завдання інформаційного напрямку – формування інформаційних потоків за видами обліку на основі аналітичності, оперативності та достовірності даних, що, безперечно, вирішується шляхом застосування сучасних програмних продуктів.

Сьогодні актуальною є потреба не тільки в автоматизації обліку, автоматизованій підготовці звітних форм: сучасна система менеджменту покладається на результати контрольно-аналітичних процедур, оперативність та достовірність яких теж досягається в автоматизованому режимі.

Проблема створення або впровадження програмних продуктів залишається однією з найскладніших не тільки в Україні, а й у світі. Результати впровадження автоматизованих обліково-економічних систем на підприємствах залежать від завдань автоматизованої обробки інформації, якими можуть бути:

- автоматизація винятково бухгалтерії (документування, підготовка реєстрів та форм звітності);
- автоматизація обліково-економічного напрямку (облікової інформації, розрахунків собівартості та ціни, контрольно-аналітичних процедур та ін.);
- автоматизація управлінської інформації за обліковим, економічним, адміністративним напрямками в цілому. Використання обчислювальної техніки в обліку не

Таблиця 1. Концептуальні основи існуючих видів обліку операцій господарської діяльності підприємства

Ознаки	Види обліку діяльності підприємства			
	Бухгалтерський	Внутрішньо-господарський	Статистичний	Податковий
Користувачі	Зовнішні, внутрішні	Внутрішні	Зовнішні, внутрішні	Зовнішні, внутрішні
Відкритість даних	Доступні всім	Комерційна таємниця	Доступні всім, за винятком певного переліку комерційної інформації	Доступні всім
Обов'язковість ведення	Обов'язковий	Необов'язковий	Обов'язковий	Обов'язковий (для платників податків)
Звітність	Фінансова, затверджена на державному рівні	Внутрішня	Статистична, затверджена на державному рівні	Податкова, затверджена на державному рівні
Об'єкт обліку та звітності	Господарська діяльність	Виробнича діяльність	Соціально-економічні явища та процеси в рамках господарської діяльності	Господарська діяльність
Мета обліку	Складання фінансової звітності для потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів	Надання інформації керівництву з окремих питань виробничого характеру для здійснення оперативного управління	Складання статистичної звітності для проведення державних статистичних спостережень	Складання податкової звітності для проведення розрахунків за податками та обов'язковими платежами
Вид відповідальності	Адміністративна	Дисциплінарна	Адміністративна	Адміністративна
Елементи методу обліку	Документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки й подвійний запис, баланс і узагальнення даних на звітну дату	Документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки й подвійний запис, баланс і узагальнення даних на звітну дату	Документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, узагальнення даних на звітну дату – обов'язково; рахунки й подвійний запис – для певних форм звітності	Документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, узагальнення даних на звітну дату
Використання вимірників	Вартісні, кількісні (обмежено)	Вартісні, кількісні, натуральні, якісні, трудові	Вартісні, кількісні, натуральні, якісні, трудові	Вартісні

заціпає методологічних принципів того або іншого виду обліку. Уніфікованими принципами автоматизації інформаційних потоків, закріплені державним стандартом, для юридичних осіб в цілому можуть бути:

- системний підхід: комп'ютерна система обліку розглядається як система, у якій всі її складові елементи й процеси, що відбуваються, взаємопов'язані з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх факторів;
- гнучкість: забезпечення можливості реагування на зміну зовнішніх факторів (зміни нормативної бази, форм звітності тощо);
- економічна доцільність: переваги, що очікуються від використання системи, повинні перевищувати витрати на проектування, впровадження, вивчення, супровід;
- захист та безпека даних: система, що проектується, повинна запобігати нераціональному використанню активів підприємства від нераціонального їх використання і забезпечувати надійність та захищеність інформації в системі;
- контроль: створення паралельних інформаційних потоків, які контролюють один одного та

забезпечують достовірність облікових даних;

- універсальність: програмна система повинна виконувати стандартні процедури і обробляти конкретну задачу як окремий випадок більш загальної;
- безперервність розвитку: постійне вдосконалення всіх видів його забезпечення (технічного, програмного, інформаційного та інші).
Позитивні результати наявні, якщо програмні продукти за своїми технічними параметрами:
- мають можливість для удосконалення користувачами у випадку зміни методики видів обліку, нормативної бази;
- володіють нормативною базою, що постійно поновлюється;
- містять функціональний комплекс рішень поставлених задач за видами обліку та забезпеченість роботи у ритмі конфігуратора;
- уміщують єдиний взаємопов'язаний технологічний процес обробки первинної та зведеної документації (в тому числі формування зовнішньої та внутрішньої звітності, контроль-аналітичних процедур);

- забезпечують однократне введення даних та багатократне їх використання для формування оперативної інформації, необхідної для контролю й управління;
- передбачають завантаження даних з інших програм; можливість підключення зовнішніх звітів, збереження будь-якої звітної інформації у вигляді Excel-файлів тощо.

Як свідчить практика, існують три найбільші проблеми, про які слід пам'ятати при впровадженні автоматизованої системи обліку: розгалуженість та специфіка господарської діяльності, обмеженість грошових коштів, рівень кваліфікації фахівців відповідного напрямку.

На нашу думку, можна виділити низку другорядних проблем: термін корисного використання програмного забезпечення, наявність у штаті спеціалістів, які будуть займатись впровадженням та контролем за функціонуванням програмного забезпечення, можливість коригування технічних властивостей програми з урахуванням поставлених завдань тощо.

Адміністративний етап – складова менеджменту діяльності підприємства, в основі якої система заходів адміністративного впливу на збір, узагальнення та використання обліково-економічної інформації.

Адміністративний етап у своїй основі для підприємств різних форм власності та видів статутної діяльності має спільні підходи, оскільки призначений для налагодження системи адміністративного управління економічною службою і передбачає: визначення організаційно-адміністративної підпорядкованості працівників економічної служби та їх функціональних обов'язків; встановлення найбільш ефективної методичної та інформативної основи наявних на підприємстві видів обліку; визначення оптимальної штатної структури економічної служби; встановлення норм праці та часу, необхідного для виконання робіт, визначення оптимальної чисельності фахівців економічного напрямку; набір кадрів та створення системи підвищення їх кваліфікації; раціональну організацію робочих місць працівників економічної служби; матеріальне, інформаційне і технічне забезпечення працівників; запровадження системи заохочення працівників; налагодження обліку виконаної роботи та контролю за виконанням працівниками своїх функцій; архівування документів; створення системи захисту інформації та ін.

Розширює спектр кваліфікаційних вимог до організації обліку Стратегія сталого розвитку України (далі – Стратегія) [6].

Сталий розвиток визначено як систему взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності.

Відповідно до Стратегії, «...необхідно докорінно змінити існуючу практику господарювання шляхом відмови від "нульової" вартості природних ресурсів»; критерієм сталого розвитку повинен бути не приріст обсягів виробництва, а потенціал його зростання.

Це обумовлює розширення об'єктів обліку, із внесенням до їх переліку не тільки майнових активів, а також інтелектуального капіталу господарюючого суб'єкта; підвищення ролі та змісту підготовки бухгалтерів, що передбачає серед критеріїв оцінки професійності ряд етичних норм і принципів поведінки. Відповідного рівня кваліфікації вимагає визначення оцінки активів, вміння оцінити на поточний період та

перспективу потенціал суб'єкта господарювання.

Поза увагою керівництва, на жаль, залишається дотримання фахівцями Кодексу етики Міжнародної федерації бухгалтерів [5]. Кодекс регламентує основні критерії ефективності роботи бухгалтера: достовірність надання інформації, професіоналізм у виконанні обов'язків, якість послуг у відповідності з вимогами споживачів, довіра як з боку користувачів, так і суспільства в цілому до результатів роботи фахівця.

Для досягнення цілей спеціалісти повинні дотримуватись ряду фундаментальних принципів: порядності, об'єктивності, професійної компетентності, конфіденційності, відповідності правилам професійної поведінки, дотримання технічних стандартів. Зазначене повинно бути покладено в основу системи кар'єрного зросту працівників на підприємстві.

Для сприяння підприємствам в організації професійного навчання та підвищення кваліфікації працівників потрібно:

- відновити систему професійної орієнтації молоді, об'єднавши зусилля навчальних закладів і роботодавців;
- максимально спростити умови ліцензування підприємств, що здійснюють професійне навчання працівників на робочих місцях;
- змінити підходи і вимоги до розробки навчальних планів і програм для професійної освіти навчання на виробництві (з урахуванням практичних вимог);
- забезпечити слухачів навчальними посібниками, аудіо і відео матеріалами тощо;
- розробити і розповсюдити методiku розрахунку ефективності навчання персоналу підприємств, разом із зразковими нормативами чисельності та описом функцій співробітників служб, що займаються організацією навчання;
- розробити механізм стимулювання працівників до безперервного підвищення свого професійного рівня;
- запропонувати на законодавчому рівні дієвий механізм стимулювання роботодавців (зменшення ставки оподаткування витрат на навчання, надання підприємству пільгових кредитів тощо);
- створити ефективну систему соціального партнерства з питань оптимізації кадрових переміщень (в т. ч. при звільненні).

Організація обліку для суб'єктів господарювання сьогодні – пошук раціональної системи відображення господарських операцій та узагальнення її в звітних формах, за допомогою якої об'єктивно ідентифікується стан активів, зобов'язань та фінансових результатів діяльності, здійснюється сплата податків і обов'язкових платежів, оприлюднюється важлива для контролюючих органів та суспільства інформація про діяльність юридичної особи, реалізується політика оперативного та стратегічного менеджменту. Її ефективне впровадження на методологічному, інформаційному та адміністративному етапах є основою збереження досягнутих результатів, раціонального використання ресурсів, виявлення потенціальних резервів та їх втілення.

Список літератури

1. Грабова, Н. М. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] : навч. посіб. / Н. М. Грабова; за ред. М. В. Кужельного. – [6-те вид.] – К. : А.С.К., 2002. – 266с. – (Економіка. Фінанси. Право).
2. Гуцайлюк, З. Прогнозний (статистичний) облік і сучасні проблеми розвитку теорії бухгалтерського обліку [Текст] / З. Гуцайлюк // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - №2. – С.14-19.

-
3. Білуха, М. Т. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] : підруч. / М. Т. Білуха. – К., 2000. – 692 с.
 4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 року. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg.
 5. Міжнародні стандарти аудиту. Кодекс етики Міжнародної федерації бухгалтерів. ICAR/ [Текст]. – Москва. – 2000. – 699 с.
 6. Кодекс етики професійних бухгалтерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/document/81073/D6.pdf>

РЕЗЮМЕ

Левицкая Светлана

Организация учета хозяйственной деятельности предприятия

Исследованы особенности организации учета отечественных предприятий на основных этапах - методологическом, информационном, административном. Предложены мероприятия по совершенствованию указанных вопросов.

RESUME

Levyts'ka Svitlana

Organization of accounting of business of enterprise

The particular qualities of organization of accounting on public enterprises on the main stages – methodological, technical, organizational – are discovered. The ways of improvement of stated questions for business activity are suggested.